

Colofon

Uitgave
SMPR
Postbus 8505
3503 RM Utrecht
Tel. (030) 880 14 77
E-mail: smpr@pkn.nl
Internet: www.smpr.nl

Redactie
Sylvia van Delden

Eindredactie
Henk van IJken

Illustraties
Ada van der Gaag

Bestellen
Protestantse Kerk in
Nederland
t.a.v. brochureverkoop
Postbus 8504
3503 RM Utrecht
Tel. (030) 880 17 24
E-mail:
brochureverkoop@pkn.nl
Internet: www.pkn.nl
(Webwinkel)

Druk
Drukkerij van de Ridder
te Nijkerk

Juni 2006

Protestantse Kerk

De zeggenschap over jezelf terug

Verslag SMPR 2002 - 2005

De zeggenschap over jezelf terug

Verslag SMPR 2002 - 2005

	pag.
Inleiding	3
De organisatie SMPR	5
Netwerk vertrouwenspersonen	7
Juridische procedures	8
Lotgenotenactiviteiten	10
Interkerkelijk bestuurlijk overleg (IBO)	12
Cijfers	14
Netwerk gemeentebegeleiding	16
Plannen voor 2006	18
Informatie	20
Korte biografie beeldend kunstenaar Ada van der Gaag	22
Colofon	28

inhoud

Het bestuur van de Stichting SMPR (Seksueel Misbruik in Pastorale Relaties) heeft in september 2001 haar werkzaamheden overgedragen aan het interkerkelijk samenwerkingsverband SMPR. Dit moment markeerde het feit dat de kerken zich nadrukkelijk verantwoordelijk stelden voor het seksueel misbruik dat is gepleegd door ambtsdragers en pastoraal verantwoordelijken binnen de kerk.

Tot die tijd hadden sommige kerken wel financieel bijgedragen aan het werk van de stichting, maar vanaf september 2001 is SMPR een kerk-eigen organisatie. Verschillende kerken hebben een convenant gesloten en daarin als doelstelling geformuleerd:

- Te stimuleren dat binnen de onderscheiden kerken aandacht wordt besteed aan en afdoende maatregelen worden genomen tegen seksueel misbruik in pastorale relaties.
- Ertoe bij te dragen dat klachten over seksueel misbruik in pastorale relaties binnen de kerken op een adequate en – zoveel als mogelijk is – gelijke wijze worden behandeld, mede door het signaleren van knelpunten in de bestaande (tucht) procedures.
- Slachtoffers van seksueel misbruik in pastorale relaties te (doen) begeleiden en bij te staan, in het bijzonder door zorg te dragen voor het bieden van pastorale zorg, zonodig ook bij een eventuele gang naar een kerkelijke procedure.

Inleiding

- Voorlichting te geven over mechanismen bij en gevolgen van seksueel misbruik in pastorale relaties en – gevraagd en ongevraagd – advies te geven over de wijze van omgaan met seksueel misbruik in pastorale relaties.

Vanaf januari 2002 is het interkerkelijk samenwerkingsverband aan het werk. In dit verslag over de eerste vier jaren geven wij u een overzicht van onze activiteiten. Allereerst schetsen we in het kort de overdracht van het bestuur van de stichting aan het interkerkelijk bestuurlijk overleg (IBO). Dan volgt onze prioriteitstelling en daarna schetsen we welke van onze voor-nemens we hebben gerealiseerd. Uiteraard geven we ook cijfers over de afgelopen jaren: hoeveel mensen hebben in deze vier jaar contact gehad met SMPR?

Uit deze cijfers is iets op te maken over de omvang van het probleem van seksueel misbruik. Nadrukkelijk zeggen wij “iets”, niet “alles”. We moeten ons realiseren dat velen niet (of niet meer) de weg naar de kerk weten te vinden na een ervaring van seksueel misbruik binnen die kerk.

En er zijn de laatste jaren meerdere meldpunten geopend die ieder (om maar eens in zakelijke termen te spreken) een deel van de ‘markt’ bedienen.

>>

Bij de overdracht van de stichting naar het samenwerkingsverband heeft het bestuur van de stichting geadviseerd de volgende zaken te regelen:

- Een protocol opstellen voor gemeenten die geconfronteerd worden met seksueel misbruik binnen het pastoraat.
- Een discussie starten over straffen en de strafmaat voor daders; een tweede kans voor daders; het straffen van het machtsaspect in seksueel misbruik; de spanning tussen openheid en ambtsgeheim.
- Onderzoeken van mogelijke financiële vergoedingen voor slachtoffers.
- Kritisch het verloop van procedures volgen en bijdragen aan verbetering ervan.
- Organiseren van lotgenotencontact.
- Vervanging zoeken voor theatergroep als mogelijkheid om seksueel misbruik in pastorale relaties op kerkelijke opleidingen bespreekbaar te maken.
- Wetenschappelijk onderzoek stimuleren.
- Publiciteit organiseren.
- Positie coördinator in nieuwe structuur vastleggen en begeleiding coördinator organiseren.
- Relatie tot het meldpunt en verwijzingen regelen; overleg met andere meldpunten.
- Afbakening van taken, werkverdeling, functioneringsgesprekken, training geven aan vertrouwenspersonen.

Gelukkig kunnen we melden dat we aan bijna al deze onderwerpen gewerkt hebben. Het IBO heeft prioriteit gegeven aan die zaken die rechtstreeks in het belang zijn van degenen die door seksueel misbruik in het pastoraat geraakt worden.

Daarom zijn bijvoorbeeld het zoeken van een vervanging voor de theatergroep of het stimuleren van wetenschappelijk onderzoek wel besproken, maar is er niet aan gewerkt.

De organisatie SMPR

SMPR heeft een bestuurlijk overleg, een meldpunt, een netwerk vertrouwenspersonen, een (tot 2006 informele) groep gemeentebegeleiders en een coördinator, ieder met een eigen taakgebied:

- Het interkerkelijk bestuurlijk overleg (IBO) adviseert de landelijke kerken, gevraagd en ongevraagd. De vertegenwoordigers spreken, als dat nodig is, hun eigen kerk aan op hun participatie in SMPR en op de manier waarop de eigen kerk omgaat met seksueel misbruik.
- Al sinds het eerste begin heeft het IKON-pastoraat gefunctioneerd als meldpunt voor SMPR. Het meldpunt biedt een luisterend oor en kan mensen in contact brengen met een vertrouwenspersoon of een IKON-pastor.
- Het netwerk vertrouwenspersonen begeleidt individuele misbruikten en/of hun partners of ouders en organiseert lotgenotenactiviteiten. Sinds 2005 geven vertrouwenspersonen ook (preventief) voorlichting aan gemeentes over seksueel misbruik in pastorale relaties.

- De gemeentebegeleiders begeleiden gemeenten die geconfronteerd zijn met seksueel misbruik door ambtsdragers.
- De coördinator geeft gevraagd advies aan plaatselijke kerken die geconfronteerd zijn met misbruik door ambtsdragers, brengt zo nodig misbruikten en vertrouwenspersonen met elkaar in contact en brengt zonodig kerkenraden en gemeentebegeleiders met elkaar in contact. Daarnaast organiseert en/of verzorgt de coördinator studiedagen en trainingen en geeft zo nodig ongevraagd advies aan kerkelijke gremia, n.a.v. casuïstiek.

Uit de schaduw

Netwerk vertrouwenspersonen

Vertrouwenspersonen begeleiden misbruikten bij het verwerken van wat hen is aangedaan, bij het een plaats geven van het misbruik in hun bestaan en ze helpen bij de beslissing wel of geen klacht in te dienen. Ook tijdens de klachtenprocedures staan de vertrouwenspersonen hun cliënt bij. Ze zijn geen juristen, maar hebben wel ervaring opgedaan met klachtenprocedures.

De vertrouwenspersoon is er voor de cliënt. De vertrouwenspersoon staat aan de kant van haar of zijn cliënt. Uitgangspunt is steeds dat het verhaal van de cliënt serieus wordt genomen. Toch zal een vertrouwenspersoon soms kritische vragen moeten stellen om het verhaal van de cliënt compleet te krijgen.

Begeleiding en ondersteuning van de vertrouwenspersonen

Alle vertrouwenspersonen hebben een drie-daagse basistraining gevolgd voor de begeleiding van vrouwen en mannen na seksueel misbruik in een pastorale relatie. Daarnaast wordt voortdurend aandacht besteed aan de kwaliteit van het werk van de vertrouwenspersonen en aan het bijhouden van de deskundigheid. Wij doen dit o.a. door:

- Een terugkomdag, driemaal per jaar. Hier worden praktisch-organisatorische zaken geregeld en worden thema's in de begeleiding van cliënten besproken.
- Een bijeenkomst samen met de vertrouwenspersonen van de Rooms katholieke

instelling Hulp & Recht na seksueel misbruik in pastorale relaties, twee maal per jaar. Een deel van de bijeenkomst wordt besteed aan kennisoverdracht, een deel aan intervisie.

- Een jaarlijks functioneringsgesprek.
- Betaling van deelname aan relevante studiebijeenkomsten (na overleg met de coördinator).
- Individuele ondersteuning door de coördinator.

Enkele onderwerpen die de afgelopen jaren aan de orde zijn geweest op terugkomdagen:

- Godsbeelden: hoe om te gaan met godsbeelden van cliënten, zodanig dat hun godsbeeld gerespecteerd wordt en er ook (indien nodig) een bijdrage geleverd wordt aan het toegroeien naar een bevrijdend beeld van God?
- Omgaan met woede en wrok bij cliënten: het komt nogal eens voor dat cliënten vast komen te zitten in woede tegenover de pleger of tegenover de kerk, omdat ze niet de erkenning krijgen die ze zoeken. Het is van belang dat mensen zich realiseren dat woede en wrok een sterke band vormen. Zolang zij in woede gebonden zijn aan de pleger, zijn cliënten niet vrij.
- Omgaan met eigen woede van vertrouwenspersonen: de manier waarop gemeenten of klachtencommissies omgaan

>>

met mensen die een klacht indienen wegens misbruik, leidt bij vertrouwenspersonen soms tot woede. Die woede mag echter geen rol gaan spelen in de begeleiding. Woede kan constructief zijn, kan een motor zijn om tot actie te komen. Maar er bestaat altijd het risico dat de eigen woede z'n weerslag heeft op de omgang met de cliënt. Dat mag niet gebeuren. De eerste stap om dat te voorkomen, is bewustwording van het verschijnsel. De tweede stap is het herkennen en er hulp bij vragen. Die hulp kan geboden worden door collega-vertrouwenspersonen of door de coördinator.

- Oefenen van gespreksvaardigheden.
- Kennisoverdracht over daders van seksueel misbruik. Leren herkennen van dadermechanismen en vooral: hoe herken je dadermechanismen in het verhaal van je cliënt en hoe kun je daar vervolgens zo mee omgaan dat je je cliënt helpt bij bevrijdend handelen?

In 2005 is een tweedaagse *voorlichtingstraining* aangeboden, geleid door trainersgroep De Wilde Kastanje. De handreiking voor een protocol¹ adviseert gemeenten preventief voorlichtingen te organiseren. SMPR heeft besloten dat vertrouwenspersonen de aangewezen mensen zijn om die voorlichting te verzorgen: zij kennen immers de problematiek. Maar

het omgaan met groepsprocessen in de voorlichting is van heel andere aard dan het begeleiden van individuen. Vandaar dat de vertrouwenspersonen twee dagen getraind zijn om voorlichting te geven.

Aan deze training hebben ook enkele gemeentebegleiters en IBO-leden deelgenomen, omdat ook zij een voorlichtende taak kunnen hebben.

Eind 2005 is een concept gereedgekomen voor een handboek, waarin alle trainingsonderdelen plus aanvullende informatie zijn opgenomen. Het zal dienen als naslagwerk voor de praktijk van het werk. Dit "Handboek vertrouwenspersonen" zal vooral nieuwe vertrouwenspersonen goede diensten kunnen bewijzen, maar hopelijk geeft het ook de meer ervaren krachten waar nodig houvast. Begin 2006 zal het beschikbaar zijn voor de vertrouwenspersonen.

Begeleiding van misbruikten

Bij seksueel misbruik heeft een ander de zeggenschap over lichaam en leven afgenomen. Als vertrouwen beschaamd is en zeggenschap is afgenomen, vinden mensen het vaak moeilijk om weer een vertrouwensrelatie aan te gaan. In deze relatie is het allereerst noodzakelijk om zoveel mogelijk zeggenschap over jezelf terug te krijgen. Daarom weegt de wens van een misbruikte zwaar bij het vaststellen van de vorm van begeleiding. Zij of hij geeft

aan wat binnen de begeleiding wel en niet aan de orde komt. De vertrouwenspersoon heeft daarbij een eigen, professionele verantwoordelijkheid om grenzen te stellen en onnodige afhankelijkheid te voorkomen.

De definiëring van de misbruikte is uitgangspunt voor al het werk van de vertrouwenspersoon tijdens de ondersteuning bij de emotionele verwerking. Soms is het moeilijk na te gaan of er sprake is van seksueel misbruik, bijvoorbeeld omdat uit een pastorale relatie een "echte" relatie lijkt te groeien die ook bekend mag zijn. Men spreekt dan wel van een "grijs gebied". In dit grijze gebied tellen de ervaring en de klacht van de vrouw of man die contact zoekt met de vertrouwenspersoon.

Sommige cliënten hebben tijd nodig om onder ogen te zien dat wat zij "een relatie" genoemd hebben, in feite seksueel misbruik was. De vertrouwenspersoon helpt daarbij door het grijze gebied in kaart te brengen. Vragen over de hulpvraag en de afhandeling ervan, het gebruik van dwang, intimidatie of manipulatie en het opleggen van geheimhouding zijn daarbij aan de orde.

Bij veel mensen worden door het misbruik geloofsvragen of geloofstwijfel opgeroepen. Van vertrouwenspersonen wordt verwacht dat ze deze kwesties altijd aansnijden. Bij mensen die slachtoffer worden van misbruik, nemen God en kerk vaak een grote plaats in hun leven in. Zeker als een klacht wordt ingediend, komt de plaats in de geloofsgemeenschap onder druk

te staan. Daarom is het behouden of hervinden van de plaats in de geloofsgemeenschap onderdeel van de begeleiding.

Ieder contact moet worden afgerond. Dat is niet altijd makkelijk na een periode van intensief contact. Toch is het noodzakelijk. In de eerste plaats voor onze cliënten. Het is niet goed langdurig afhankelijk te zijn. In de tweede plaats is een tijdige afronding ook van belang voor SMPR. Op die manier houden we de grenzen van onze dienstverlening immers helder. Ook dat is in het belang van cliënten: al te vaak zijn grenzen overschreden of vervaagd. Het afbakenen van onze dienstverlening garandeert ook dat we alle mensen die met vragen bij ons komen op korte termijn te woord kunnen staan.

Over de begeleiding is nog veel te zeggen. We beperken ons daarin. Wel willen we bijzondere aandacht besteden aan de spanningsvelden bij (kerk)juridische procedures.

Gewelfde gangen

Juridische procedures

Het is van belang dat een cliënt weet wat een juridische procedure inhoudt en wat de essentie ervan is. In een procedure wordt geprobeerd vast te stellen wat de feiten zijn. Als iemand een klacht indient over een persoon, zal worden onderzocht of deze klacht op waarheid berust. De bewijslast ligt bij degene die de klacht indient. Hij/zij moet het eigen verhaal kunnen onderbouwen, zo mogelijk met bewijzen of verklaringen van derden. Vastgesteld moet worden of er sprake was van een pastorale relatie en of daarin van de kant van de ambtsdrager gedragingen hebben plaatsgevonden die als seksueel grensoverschrijdend benoemd kunnen worden. In dat geval zal de klacht gegrond verklaard worden en kunnen maatregelen worden opgelegd. Dit alles betekent dat degenen die de klacht onderzoeken zoveel mogelijk feiten boven tafel moeten zien te krijgen en moeten doorvragen in de gesprekken met beide partijen. Dat vereist een zekere hardheid en scherpte. De cliënt moet weten dat zij of hij in een procedure (ook al is het een kerkelijke) niet op een pastorale wijze zal worden ondervraagd.

Uiteraard is het ook van belang na te gaan of een klacht ontvankelijk zal zijn. Een klacht is niet ontvankelijk als de aangeklaagde overleden is of als de klacht bij aanvang iedere grond lijkt te missen. Een kerkelijke procedure is ook niet ontvankelijk als de aangeklaagde niet meer onder kerkelijk gezag valt.

De vertrouwenspersoon heeft geen onderzoekstaak, maar wel de taak met cliënten na te gaan hoe realistisch hun verwachtingen zijn. Bewijzen zijn doorgaans moeilijk te leveren, omdat bijna alles rond het misbruik zich in het verborgene, zonder getuigen, heeft afgespeeld. Dit kan betekenen dat de feiten niet meer vast te stellen. Dat wil niet zeggen dat er geen seksueel misbruik heeft plaatsgevonden, maar wel dat misbruik niet is vast te stellen. Dan wordt de klacht ongegrond verklaard. Dat kan voor de klagende een grote teleurstelling zijn. Overigens kan de klacht natuurlijk ook daadwerkelijk ongegrond zijn.

Als niet duidelijk wordt of er misbruik heeft plaatsgevonden, is dat voor alle partijen een moeilijke en frustrerende situatie. Zowel voor degene die de klacht heeft ingediend, als voor de beschuldigde, als ook voor gemeente en kerkenraad (parochie en parochiebestuur).

Het is belangrijk van tevoren met cliënten te bespreken wat zij willen en verwachten van het aangaan van een procedure. Wie vooral of alleen maar hoopt op veroordeling van de aangeklaagde en zich daar helemaal op richt, wordt volkomen afhankelijk van de uitslag van de procedure. Dat is zowel tijdens als na afloop (in het geval de uitslag tegenvalt) een zeer nare positie.

Daarom is het beter het aangaan van de procedure te scheiden van de uitkomst ervan: je

>>

hebt als klagende alleen zeggenschap over je eigen aandeel en niet over wat anderen doen. Iemand moet bij wijze van spreken haar/zijn zelfvertrouwen niet ontlenen aan de uitslag van de procedure, maar aan het aangaan ervan: "Ik heb geleden, dus ik blijf niet zwijgen. Ik verhef mijn stem. Ik klaag aan. Ik neem mijn verantwoordelijkheid." Het is goed dit vooraf helder te hebben en ook tijdens de procedure regelmatig op te frissen.

Eigenlijk zou je kunnen zeggen dat iemand pas aan een procedure moet beginnen als zij/hij die niet meer nodig heeft. Daarbij gaat het altijd om de keuze van de cliënt. De vertrouwenspersoon adviseert niet in deze of gene richting, maar helpt bij het maken van afwegingen. Het aangaan van een procedure is zwaar en vraagt een eigen en grondige motivatie. Wat te winnen is, weegt soms niet op tegen de (emotionele of sociale) lasten.

Spanningsvelden voor de cliënt

Een misbruikte is niet verantwoordelijk voor wat de pleger haar of hem heeft aangedaan. De misbruikte is evenmin verantwoordelijk voor wat de pleger anderen mogelijk nog zal aandoen.

Als iemand besluit geen klacht in te dienen, laat hij of zij daarmee wel de kans voorbij gaan de pleger mogelijk te stoppen. Dit is een verantwoordelijkheid die voor sommige cliënten zwaar weegt. Het komt ook voor dat an-

deren, zoals een collega van de veronderstelde pleger of kerkenraadsleden, misbruikten onder druk zetten, juist met het oog op de veiligheid van andere kwetsbare mensen binnen de kerk. Kerken zijn diverse keren aangesproken op hun medeplichtigheid aan het continueren van misbruik, als ze bekend zijn met een kwestie en niet ingrijpen.

De neiging bestaat deze verantwoordelijkheid door te schuiven naar de (veronderstelde) misbruikte. Dat is begrijpelijk: zonder klager of getuige is er geen zaak tegen een ambtsdrager te beginnen. Maar het is niet terecht. (Mogelijke) misbruikten hebben het recht hun eigen herstel voorop te plaatsen en in hun eigen tempo te helen. Bovendien wijst de praktijk uit dat te snel ingediende klachten meer kans lopen ongegrond te worden verklaard: de klagende heeft het gebeurde zelf nog niet op een rij staan en staat vaak nog te veel onder invloed van de aangeklaagde. Dat neemt niet weg dat misbruikten in de gelegenheid zijn misbruik van het pastoraat aan de kaak te stellen en mogelijk te beëindigen.

Voorop staat dat dit pas aan de orde is als een cliënt daartoe in staat is. We moeten vooral ook niet de betrekkelijkheid van een en ander vergeten. Veruit de meeste klachten eindigen niet in een ontzetting uit het ambt.

Als iemand ervoor kiest geen klacht in te dienen, is de consequentie daarvan terughoudendheid bij het praten over de misbruikervaring. Het is ieders goed recht om aan anderen te vertellen wat haar of hem is aangedaan. Maar daarmee wordt bij seksueel misbruik door een ambtsdrager een hele gemeenschap onder spanning gezet, zonder dat die gemeenschap de mogelijkheid heeft hiermee goed om te gaan. Het komt voor dat mensen geen aanklacht willen indienen, maar wel beschuldigingen over misbruik uiten tegenover diverse leden van de gemeente. De vertrouwenspersoon heeft dan tot taak de cliënt daarop aan te spreken. Slachtofferschap ontslaat niemand van verantwoordelijkheid voor het eigen handelen.

Spanningsvelden voor de vertrouwenspersoon

Rond de beslissing om wel of niet een klacht in te dienen, heeft de vertrouwenspersoon te maken met het spanningsveld tussen het belang van de cliënt (bijvoorbeeld haar of zijn veiligheid en rust) en het belang van de kerk (bijvoorbeeld veiligheid van de kerk, bescherming van kwetsbare mensen). Als de cliënt besluit geen klacht in te dienen, wat haar of zijn volste recht is, levert dat een spanningsveld op. Zowel voor de vertrouwenspersoon als voor (leden van) de gemeente waarbinnen het misbruik heeft plaatsgevonden. Het is aan de vertrouwenspersoon dat spanningsveld uit

te houden. Het is goed hierbij een beroep te doen op collega's van het netwerk vertrouwenspersonen en de coördinator. Zij hebben hier ook ervaring mee. Het kan helpen de situatie (anoniem) met een van hen te bespreken.

Mystiek

Lotgenotenactiviteiten

In 2004 heeft SMPR een *lotgenotendag* georganiseerd, voor cliënten en ex-clieënten van SMPR en Hulp & Recht. Deze dag stond in het teken van het uitwisselen van ervaringen. Om die uitwisseling mogelijk te maken, werden verschillende creatieve werkvormen, zoals zang, dans, poëzie en schilderen gebruikt.

Op deze dag bleek dat er grote behoefte was aan uitwisseling met lotgenoten. Daarom is een nieuwe lotgenotendag gepland in januari 2006. Deze dag heeft inmiddels plaatsgevonden op 21 januari 2006.

Ook bleek dat men op zoek was naar informatie over de stand van zaken binnen de kerken. Dat heeft geleid tot de eenmalige uitgave van een *nieuwsbrief*. In deze nieuwsbrief is de stand van zaken binnen verschillende kerken opgenomen. Ook hebben we deze nieuwsbrief gebruikt om onze waardering en bewondering uit te spreken voor de moed van degenen die zich hebben laten horen, die daders en kerken ter verantwoording hebben geroepen. Een fragment uit de nieuwsbrief herhalen we hier: "Toen in 1991 de SMPR werd opgericht, had alleen de Nederlandse Hervormde Kerk een klachtenregeling. Die regeling betrof echter alle geschillen die binnen de kerk konden ontstaan, van financiële onenigheid via onvoldoende inzet tot seksueel misbruik. Er was geen specifieke kennis beschikbaar over de mechanismen die bij seksueel misbruik een rol spelen. Klagers hadden toen nauwelijks rechten: geen recht op documenten zoals het ver-

weerschrift van de aangeklaagde en geen recht op hoger beroep. Het is vooral aan de inzet van de klagers en klagsters van het eerste uur te danken dat er verschillende keren verbeteringen in deze procedure zijn aangebracht. Ook het feit dat andere kerken gaandeweg klachtenregelingen hebben vastgesteld - vaak uitsluitend bedoeld voor zaken van seksueel misbruik - is voor een belangrijk deel aan de eerste klagers te danken.

Nog steeds geldt dat procedures alleen verbeterd kunnen worden als we van klagers (blijven) horen waar zich, naar hun inzichten, knelpunten bevinden."

Interkerkelijk bestuurlijk overleg (IBO)

Het IBO vergadert gemiddeld vier keer per jaar. Soms is een extra vergadering nodig, omdat een thema te complex is om binnen de geplande vergaderingen te behandelen. Het IBO heeft zich beziggehouden met het maken van werkplannen, het stellen van prioriteiten in de advisering en het opstellen van begrotingen. Zoveel mogelijk worden de vergaderingen echter gebruikt voor inhoudelijke verdieping. Waar nodig worden werkgroepen ingesteld met een specifieke opdracht. De werkgroepen doen voorstellen aan het IBO. Als het voltallige IBO akkoord is, worden de voorstellen aangenomen en uitgevoerd of als advies aangeboden aan participerende en waarnemende kerken.

Soms was het noodzakelijk tijd en aandacht te besteden aan de eigen organisatie. Onderwerpen op dat terrein waren onder andere:

- Het overleg tussen vertegenwoordigers in het IBO en de afvaardigende kerken. Dit heeft geleid tot het maken van concrete(re) afspraken over de verslaglegging aan en betrokkenheid van de afvaardigende kerk.
- Het omgaan met publiciteit. Dit heeft geleid tot een publiciteitsplan. Zo zijn er folders, brochures en een website gemaakt. Ook zijn er duidelijke afspraken gemaakt over de manier waarop SMPR omgaat met de pers: de

coördinator is woordvoerder over inhoudelijke zaken. SMPR doet nooit uitspraken op casusniveau. Onze insteek bij perscontacten is: wij geven uitleg over mechanismen van seksueel misbruik in pastorale relaties, maar spreken ons niet uit over individuele zaken.

Als meer inhoudelijke onderwerpen kunnen worden genoemd:

- De problematiek van de gemeente die geconfronteerd wordt met seksueel misbruik. Dit heeft geleid tot de instelling van een werkgroep die een handreiking voor het maken van een protocol heeft geschreven. Hierin staat hoe gemeenten en parochies het beste kunnen handelen als ze geconfronteerd worden met seksueel misbruik door kerkelijk kader. Dit heeft onder andere te maken met de kerkelijke rechtsregels en de organisatievorm van de kerk. Daarom kan het SMPR geen protocol aanbieden, maar slechts een handreiking tot een protocol.
- Taken, bevoegdheden, verantwoordelijkheden en beperkingen van de politie: twee rechercheurs van de Zedenpolitie Utrecht hebben ons informatie gegeven over mogelijkheden en beperkingen van de politie. Met deze informatie heeft een werkgroep verkend in hoeverre kerken van politieonderzoek gebruik kun-

>>

nen – of misschien zelfs moeten – maken. Zo is nog een keer duidelijk geworden hoe beperkt de mogelijkheden tot waarheidsvinding binnen de kerken zijn. Een en ander zal in 2006 verder worden doordacht.

- Daderproblematiek: hoe verhoudt het recht op een tweede kans voor daders zich tot het recht op veiligheid van kwetsbare mensen in de kerk? Dit onderwerp is verkend met behulp van twee deskundigen. De heer L. Enklaar, maatschappelijk werkende voor predikanten van de Protestantse Kerk in Nederland, die geregeld predikanten begeleidt die beschuldigd zijn van seksueel misbruik. En mw. P. Geerligns, psychotherapeut in de Van der Hoeve kliniek, een TBS-richting in Utrecht. Zij heeft ervaring in het begeleiden van mensen die misbruik hebben gemaakt van volwassenen die van hen afhankelijk waren. Zij heeft informatie gegeven over daderprofielen, behandelbaarheid en het risico van recidive.
- De Wet bescherming persoonsgegevens: de heer Holleman van Privacy Adviesbureau Holleman, heeft informatie gegeven over de mogelijkheden en beperkingen van deze wet. De laatste twee onderwerpen zullen leiden tot een expertmeeting in 2006 en een advies aan de kerken over de ma-

nier waarop ze kunnen omgaan met ambtsdragers die zijn beschuldigd van of veroordeeld wegens seksueel misbruik in het ambt. Wij verwachten dat dit advies in de loop van 2006 klaar is.

Adviezen aan landelijke kerken

SMPR heeft in 2004 aan de participerende en waarnemende kerken een "Handreiking voor het maken van een protocol voor gemeenten op het gebied van seksueel misbruik in pastorale relaties en gezagsrelaties" aangeboden. Enkele andere kerken hebben deze handreiking inmiddels aangevraagd en gebruiken die als basis om binnen hun eigen kerk (genootschap) een protocol voor gemeenten te ontwikkelen. Verschillende van de in SMPR participerende kerken zijn in 2004 en 2005 aan de gang gegaan met een vertaalslag. Gewerkt wordt aan praktische protocollen binnen de eigen kerkrechtelijke structuren. Iedere kerk doet dat uiteraard op een eigen manier. Zo heeft de Oud Katholieke Kerk de parochiaan ingeschakeld die lid was van de werkgroep protocol van SMPR. De Protestantse Kerk in Nederland maakt gebruik van de inbreng van de coördinator van SMPR.

Naast dit advies aan alle kerken, zijn ook adviezen gegeven die specifiek op één kerk zijn gericht. Zo zijn twee kerken geadviseerd over het ontwikkelen van klachtenregelingen en drie kerken over het ontwikkelen van een pro-

ocol voor gemeenten, op basis van de handreiking voor het maken van een protocol. Twee kerken zijn geadviseerd over het functioneren van hun klachtenregelingen, op basis van casuïstiek die aanleiding gaf tot kritiek.

Deskundigheidsbevordering

Een van de taken van SMPR is deskundigheidsbevordering binnen de kerken over seksueel misbruik door ambtsdragers. Aan deze deskundigheidsbevordering wordt op verschillende manieren gewerkt. Zo kunnen kerken bij SMPR terecht voor advies over beleidsontwikkeling, het ontwikkelen of functioneren van klachtenregelingen of voor een training op maat. De Protestantse Kerk in Nederland heeft gebruik gemaakt van de mogelijkheid van trainingen op maat. Er zijn studiedagen georganiseerd voor het Generaal College en voor de Regionale Colleges voor de Visitatie van de Protestantse Kerk. Deze studiedagen vonden plaats in de loop van 2004 en 2005 en handelden over het herkennen van seksueel misbruik door ambtsdragers en de manier waarop visitatoren ermee kunnen omgaan.

Ook organiseert SMPR, waar mogelijk in samenwerking, studiedagen. In de afgelopen periode waren dat:

- Een studiedag 'Openheid en ambtsgeheim' op 16 januari 2002.
- Drie studiedagen over slachtofferschap i.s.m. LWGI (Landelijk Werkverband

Godsdienst en Incest) en VPSG (Vrouwen Pastoraat Seksualiteit Geweld) in november en december 2002.

- Een expertmeeting over juridische mogelijkheden in kerkrecht, civiel recht en strafrecht bij seksueel misbruik door ambtsdragers, in samenwerking met het Clara Wichmann Instituut. De bijeenkomst werd bezocht door leden van de werkgroep "advocaten en seksueel misbruik", coördinatoren van meldpunten seksueel misbruik in de kerken en vertegenwoordigers van andere relevante groepen in de kerken op 24 juni 2003.
- Een vijfdaagse training voor pastores, in samenwerking met een docent van Hyde Park, over pastoraat aan slachtoffers van seksueel geweld in september en oktober 2003.
- Een studiedag 'Seksueel misbruik in de kerk; juridische mogelijkheden voor slachtoffers' i.s.m. de Rooms katholieke instelling Hulp & Recht en het Clara Wichmann Instituut op 3 juni 2004.

Cijfers

Tussen 2002 en 2005 heeft SMPR 68 individuen begeleid en 56 gevraagde adviezen gegeven aan kerkenraden of pastoraal werkers (niet-plegers).

Cliënten

Jaartal	Aantal cliënten	Van wie nieuw
2002	18	8
2003	17	9
2004	18	10
2005	15	8

Totaal: 68 cliënten, van wie ongeveer 75 procent vrouwen en 25 procent mannen.

Cliënten komen met SMPR in contact via het meldpunt. Maar hoewel het IKON-pastoraat het meldpunt is voor SMPR, nemen vrij veel mensen contact op met de coördinator van SMPR. Omdat wij procedures niet vóór mensen willen laten gaan, staat de coördinator deze mensen zelf te woord. De coördinator of het meldpunt verwijst mensen vaak door naar een vertrouwenspersoon. Soms is dat onnodig of onmogelijk. In onderstaand schema geven we een overzicht:

Contact

	Aantal
Cliënt wilde eenmalig haar of zijn verhaal vertellen.	7
Cliënt houdt voorlopig contact met coördinator tot doorverwijzing naar een vertrouwenspersoon mogelijk is.	5
Doorverwezen naar therapeut.	2
Actie van coördinator was nodig vanwege tekortschieten van de kerk tegenover betrokken cliënt.	2

Kerkelijke achtergrond van cliënten

Kerk	aantal
Protestantse Kerk	17
Rooms katholieke Kerk	11
Anders	6
Niet bekend	34

Klachtenprocedures

Van deze 68 cliënten hebben er 14 een klacht ingediend. Van deze 14 klachten zijn er 13 ontvankelijk verklaard en 1 niet ontvankelijk. Van de ontvankelijk verklaarde klachten zijn er 7 gegrond verklaard en 6 ongegrond. Een klacht loopt nog. Een van de klagenden heeft, na het niet-gegrond verklaren van de klacht, aangifte gedaan bij de politie. Door gebrek aan bewijs is deze klacht geseponeerd (niet vervolgd). De cliënt wiens klacht niet ontvankelijk werd verklaard, heeft een civiele procedure aangespannen die heeft geleid tot een schadevergoeding door de aangeklaagde.

Adviesvragen

Jaartal	adviesvragen
2002	17
2003	7
2004	14
2005	18

Van deze vragen betroffen drie wel seksueel misbruik, maar niet in een pastorale relatie.

Kerkelijke achtergrond van adviesvragers

Kerk	Aantal
Protestantse Kerk	21
Anders	9 afkomstig uit 7 verschillende kerken
Onbekend	24

Tocht naar het licht

Netwerk gemeentebegeleiding

Sinds er meer openheid is over seksueel misbruik en steeds meer kerken procedures en regelingen hebben voor grensoverschrijdingen door pastores, komt er ook meer zicht op de gevolgen van het misbruik voor de gemeente als geheel. Steeds opnieuw blijkt hoe groot de chaos in de gemeente kan worden.

Niet alleen de misbruikte wordt slachtoffer van het misbruik, op een andere manier wordt de hele kerkelijke gemeente dat. Sommige gemeenten hebben daarom mensen ingeschakeld om hen te helpen de chaos te beperken of te boven te komen.

Enkele mensen die gemeenten na hun confrontatie met seksueel misbruik binnen pastorale relaties hebben begeleid, zijn in 2002 informeel bij elkaar gekomen. Oorspronkelijk met als doel ervaringen uit te wisselen en de eigen deskundigheid te vergroten. Inmiddels heeft deze groep een profielschets van een gemeentebegeleider gemaakt en in 2005 heeft het IBO van SMPR besloten tot de aanstelling van een 'netwerk gemeentebegeleiders'.

De 'SMPR gemeentebegeleider' kan worden ingeschakeld als een gemeente geconfronteerd wordt met meldingen of klachten over seksueel misbruik binnen pastorale of gezagsrelaties. De gemeentebegeleider is deskundig in het hanteren van processen binnen groepen en organisaties en kent de mogelijke gevolgen van seksueel misbruik in een gemeente of parochie. Het is van belang dat in een vroeg stadium een gemeentebegeleider wordt inge-

schakeld, omdat zo snel mogelijk een veldinventarisatie gemaakt moet worden: wie zijn de verschillende partijen en hoe hebben zij stem in het proces? De deskundigheid die in de regio voorhanden is, wordt in beeld gebracht en een stuurgroep gevormd. Vroegtijdig zal er voldoende zorg voor alle partijen (klager/klaagster en betrokken familie; beschuldigde en familie; gemeenteleden; kerkenraad) (moeten) zijn.

De gemeentebegeleider ondersteunt de kerkenraad bij het in kaart brengen en het hantieren van het probleem, geeft informatie over mechanismen die spelen bij seksueel misbruik in pastorale en gezagsrelaties, bewaakt de processen en helpt om onderlinge verhoudingen en verantwoordelijkheden helder te houden.

Het netwerk gemeentebegleiders wordt ondersteund door de coördinator van SMPR.

Plannen voor 2006

- Een interne studiedag over daderproblematiek: IBO-leden, gemeentebegeleiders en vertrouwenspersonen zullen zich buigen over de resultaten van de werkzaamheden tot dan toe: vergaarde informatie, standpunten en voorstellen. Deze studiedag zal leiden tot een visie van SMPR en een publicatie.
- Advies aan de kerken over registratie van daders.
- Lotgenotendag.
- Bijdragen aan implementatie van protocollen in participerende kerken.
- Brochure voor predikanten en andere pastoraal werkenden die misbruikten begeleiden. In deze brochure zal er niet alleen aandacht zijn voor de pastorale kant van de zaak, maar ook voor (de voorbereiding op) de juridische procedure en op de spanningsvelden en loyaliteitsconflicten in het geval dat de veronderstelde dader een collega is.

Informatie

SMPR kan schriftelijke, mondelinge of elektronische informatie geven.

Op schrift is beschikbaar:

- Handreiking protocol.
- Folder SMPR.
- Brochure "Hulp na seksueel misbruik in pastorale en gezagsrelaties".
- Profielschets gemeentebegeleider.
- Profielschets vertrouwenspersoon.
- Nieuwsbrief (eenmalig).

Website

www.smpr.nl

Aanvragen voorlichting

smpr@pkn.nl

Contact coördinator

Tel. (030) 880 14 77

E-mail: s.van.delden@pkn.nl

Contact meldpunt

Tel. (035) 621 55 55

E-mail: pastoraat@ikon.nl

Namen

Participerende kerken

Bond van Vrije Evangelische Gemeenten in Nederland

Oud Katholieke Kerk in Nederland

Protestantse Kerk in Nederland

Remonstrantse Broederschap

Waarnemende kerken

Doopsgezinde Broederschap

Leger des Heils

Vertrouwenspersonen

Mw. ds. T. Abee

Mw. M. Bats (tot 2003)

Mw. ds. D. Dijk

Dr. R. de Groof (tot 2005)

Ds. J. Jonk

Mw. J. Kappner

Mw. ds. A. Parmentier (vanaf 2005)

Mw. drs. E. van der Ree

Ds. J. Visbeek (tot 2004)

Gemeentebegeleiders

Mw. drs. J. van Ark (docent theologisch seminarium Hydepark)

Dr. R. Ganzevoort (docent theologische Universiteit Kampen en VU Amsterdam)

Mw. drs. G. van der Leest (coördinator VPSG)

Mw. ds. R. van Haeringen (docent theologische Universiteit Kampen)

Mw. drs. A. Steglich (gemeenteconsulent PDC Zeeland)

IBO-leden

Mw. I. Bakker (Bond VEG, tot eind 2005)
Mw. E.I.T. Brussee-vander Zee (doopsgezinde Broederschap, tot 2003)
Mgr. T. Glazemaker (Oud Katholiek Kerk, tot 2004)
Ds. A. C. Louwerse (voorzitter)
Mw. A.M. van Maanen-van Oosten Slingeland (Remonstrantse Broederschap)
Mw. ds. M.M.B. van der Meij-Seinstra (Protestantse Kerk, vanaf 2004)
Mw. Majoor Mijberg (Leger des Heils, tot 2003)
Ds. H. Menkveld (Protestantse Kerk)
Mw. dr. J.N. Meulink-Korf (Protestantse Kerk)
Mw. ds. W. du Rieu (Doopsgezinde Broederschap, vanaf 2004)
Mw. M.L. Tanke-Keman (Oud Katholiek Kerk, vanaf 2004)
Mw. J.A.P. Tichelaar (Protestantse Kerk, tot 2002)
Mw. majoor M. van Vliet (Leger des Heils, vanaf 2004)

Adviseurs IBO

Mw. ds. T. Abee (namens vertrouwenspersonen, vanaf 2004)
Mw. drs. L. van Gils (namens Hulp & Recht, tot 2002)
Ds. B. Grandia (IKON-pastoraat, vanaf 2004)
Dr. R.J. de Groof (namens vertrouwenspersonen, van 2002 tot 2004)
Mw. J. Kappner (namens vertrouwenspersonen, tot 2002)
Mw. ds. A.M. Parmentier-Blankert (IKON-pastoraat, tot 2004)
Mw. drs. H. Snelder (namens Hulp & Recht, van 2002 tot 2004)

IBO-werkgroepen

Mw. mr. C.I.Th. Bierlaagh-Lucas (Remonstrantse Broederschap, werkgroep protocol)
Mw. J. Kappner (vertrouwenspersoon, werkgroep politie)
J. Leijenhorst (Bond Vrij Evangelische Gemeenten, werkgroep registratie)
Mw. A.M. van Maanen-van Oosten Slingeland (Remonstrantse Broederschap, werkgroep publiciteit)
Mw. dr. J.N. Meulink-Korf (Protestantse Kerk, werkgroep protocol)
Ds. H. Menkveld (Protestantse Kerk, werkgroep politie)
Mw. ds. A. Parmentier (Protestantse Kerk, werkgroep registratie en werkgroep politie)
Dr. A.A. Snijders (Oud Katholieke Kerk, werkgroep protocol)
Mw. M.L. Tanke-Keman (Oud Katholiek Kerk, werkgroep registratie)
Mw. N. Tichelaar (Protestantse Kerk, werkgroep publiciteit)
R. van Wagtendonk (Leger des Heils, werkgroep registratie)
H. Weima (Bond van Vrije Evangelische Gemeenten, werkgroep protocol)

Coördinator

Mw. S. van Delden

Secretariaat

Mw. J. Postma (tot 2003)
Mw. M.E. Gaastra (vanaf 2003)

Ada van der Gaag
Beeldend kunstenaar

In 1949 ben ik in Maasland, een klein dorp aan de rand van het Westland, geboren. Na enkele jaren in Delft te hebben gewerkt, ben ik in 1977 naar Apeldoorn verhuisd. Vanaf 1989 houd ik mij gericht met schilderen bezig.

Als thema zijn natuur en landschap regelmatig terug te vinden in de schilderijen die ik maak. Niet realistisch, maar vervormd naar mijn eigen beleving. Gebruik makend van het constructief lijnenspel en een warm kleurgebruik creëer ik mijn eigen werkelijkheid. De interesse in de natuur is nog steeds actueel maar ook de oude architectonische wereld vormt een wezenlijk onderdeel van mijn werk.

Poorten zijn een zeer belangrijk, bijna intiem thema voor mij. Ik tracht hierin een alternatieve werkelijkheid te scheppen, die voor mijzelf tevens een diepere betekenis heeft. Steeds zoekend naar wat er achter ligt; Rust? Een nieuw leven? Een nieuw begin? Dit geef ik weer met een verstillend van vormen en kleuren.

Het beeld dat ik zie of schep beantwoordt aan mijn emoties en gevoelens van dat moment. De ene keer is het uitgangspunt een realistisch gegeven dat ik vervorm naar een compositie met een vrij en expressionistisch beeld van de werkelijkheid.

Een andere keer is het uitgangspunt een opzet van kleurvlakken. Al werkend ontwikkelt zich een beeld dat geheel intuïtief tot stand komt. Mijn totale energie, emotie, verbeeldingskracht, dromen en beleving komen daarin tot uitdrukking. De schilderijen die op deze manier tot stand zijn gekomen zijn kleurrijk en abstract maar met een verhaal voor iedere beschouwer.

Kapelmeestershoeve 308
7326 VG APELDOORN
tel: 055 - 533 47 96
Internet: www.adagaag.exto.nl
Email: info@adagaag.nl

